

are based on feelings of sympathy, antipathy, etc., that affects the development of children's collective, the relationships in it, the formation of positive qualities between its members, affects the climate and the mood of children.

Personal relationships significantly influence the formation of a preschooler. With proper pedagogical management of these relationships, through the organization of a joint life and activity of children in a preschool educational institution, they become an important means of forming a group and fostering mutual assistance between children. Personal relationships are most clearly manifested in small children's associations, which are built primarily on a feeling of mutual sympathy, emotional attachment. In such associations preschool children study manifestations of sensitivity, responsiveness, caring for the other, helping each other, that is, the first sprouts of a friendly attitude towards the surrounding people and their peers originate here.

Key words: social competence, preschool children, preschool educational institution, family.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2017

УДК 378.433

Оксана ВОРОБІЙОВА

кандидат наук з державного управління,
провідний науковий співробітник
відділу політики та врядування у вищій освіті
Інституту вищої освіти НАПН України, м. Київ, Україна
e-mail: oksana.vorobyova@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОЦІНЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У межах даної статті розглянуто та проаналізовано міжнародний досвід проведення оцінювання діяльності вищих навчальних закладів. Виявлено різні підходи, щодо проведення оцінювання діяльності вищих навчальних закладів – модель, де контрольні функції повністю належать державі, модель самоконтролю навчального закладу, та змішана модель, яка включає в себе елементи обох моделей. Даються рекомендації для вдосконалення української системи забезпечення якості освіти.

Ключові слова: вища освіта, якість освіти, забезпечення якості освіти, оцінювання забезпечення якості освіти, державна акредитація, акредитаційні процедури, самооцінювання, акредитація.

Забезпечення якості вищої освіти набула важливого значення для збереження високого інтелектуального потенціалу країни та її економічного розвитку.

Поняття забезпечення якості вищої освіти в освітньому просторі визначається як система показників, що визначають рівень якості вищої освіти, а інструментом, що дозволяє визначити і оцінити рівень виступає оцінка якості освіти [4, 2]. Світову систему оцінювання якості вищої освіти умовно можна на два види – це система централізованого зовнішнього державного оцінювання якості вищої освіти та система з переважанням внутрішнього самооцінювання. Система зовнішнього оцінювання забезпечення якості вищої освіти переважає у європейських країнах, де вона проводиться певними органами державної влади (міністерство освіти, спеціалізовані державні органи, на яких покладено завдання забезпечення якості вищої освіти). Результати процесу самооцінювання використання для

виявлення та усунення внутрішніх проблем закладу. Необхідно відзначити, що зовнішнє оцінювання може бути проведено також і громадськими організаціями чи професійними організаціями. Особливість іншого виду оцінювання є процес самооцінювання вищим навчальним закладом, яке є основним та самодостатнім.

Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних проблем функціонування системи вищої освіти, що стосуються проблем забезпечення якості освіти присвячені роботи В. І. Лугового [3], Ж. В. Таланової [3], С. А. Калашнікової [1], О. М. Слюсаренко [3] та інших. Але проблема детального вивчення та аналізу міжнародного досвіду оцінювання якості вищої освіти залишається недостатньо висвітленою.

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду щодо забезпечення якості вищої освіти.

Особливості оцінювання якості вищої освіти у європейських країнах та США полягає у

втручанні державних структур управління у цей процес. Система оцінювання базується на пріоритетах, що визначаються державним органом. Самооцінка має номінальне значення, основним є проведення зовнішнього оцінювання державними органами, або громадськими організаціями. Важливе значення має ліцензування, державна акредитація, система рейтингів вищих навчальних закладів та розподіл фінансових ресурсів. Система оцінювання у країнах, де відсутні державні органи контролю у сфері вищої освіти, важливим є процес самооцінювання вищих навчальних закладів, професійна оцінка асоціацій, які здійснюють внутрішній аудит установи, що спрямований на виявлення та усунення недоліків у діяльності. У європейських країнах сфера вищої освіти регулюється органами державного управління (Німеччина, Франція). Система самооцінювання сфери вищої освіти поширена у США.

Основна відмінність європейських систем оцінки вищої освіти від американської полягає у кількості наданих владних повноважень органам державного управління. А саме визначення мети та критеріїв оцінювання, процесу та характеру прийняття стратегічних рішень, та безпосередньо організації процесу. У країнах з централізованою системою діяльності у галузі освіти процес оцінювання та акредитації здійснюють відповідні державні установи. У Німеччині Міністерство освіти регулює діяльність вищих навчальних закладів країни, та навіть викладачі є державними службовцями. У Франції за державну освітню політику відповідає Міністерство народної освіти, наукових досліджень і технологій. Контроль за діяльністю вищих навчальних закладів покладено на Національний експертний комітет. Основним його завданням є оцінювання діяльності вищих навчальних закладів, підпорядкований безпосередньо президенту країни. Проводиться робота щодо діяльності усіх навчальних закладів та щорічно подається звіт президенту щодо функціонування у сфері вищої освіти. Звіт публікується для широкого загалу, що є ознакою відкритості та прозорості щодо освітньої політики.

У країнах Швеції, Норвегії та Фінляндії система оцінювання сфери вищої освіти керується державною програмою, проте існують і способи здійснення незалежної зовнішньої оцінки [5, 3]. У Швеції основна увага приділяється розробці інфраструктури закладу, у Норвегії та Фінляндії – оцінюванню безпосередньо освітнього про-

цесу та навчальних програм. Процес оцінювання проводиться державними установами після внутрішнього аудиту навчального закладу, також часто відбуваються вибірковий контроль певних закладів зовнішніми спостерігачами. У Данії перевірку здійснюють зовнішні організації, що фінансуються урядом. Самооцінювання вищих навчальних закладів базується на інформації від зовнішніх експертів. Велика Британія поступово відходить від оцінювання органами державного управління, до процесу самооцінювання закладу, але це не внутрішній аудит з метою виявлення помилок для їх усунення, а оцінювання для обґрунтування по залученню додаткового фінансування.

У європейських країнах переважає державна система оцінювання у галузі вищої освіти і вона є достатньо ефективною. Кращі французькі вищі навчальні заклади отримують певний державний знак якості, що надає їм вищий статус, Міністерство народної освіти видають дипломи зі своїм грифом, що свідчить про високу якість навчання у закладі, та визнаються в усіх європейських країнах. Тому державний контроль якості вищої освіти дозволяє видавати подвійні дипломи.

У Великій Британії контроль за системою якості здійснює Агентство контролю за якістю, проте сьогодні все більше закладів звертається за оцінкою до експертів з громадських рад, що здійснюють незалежний аудит [7, 2]. Також надзвичайно підвищилось значення самооцінювання закладів вищої освіти, які проводяться певними внутрішніми структурними підрозділами, що спеціально створені для цього.

У Франції також активно відбувається процес самооцінки навчальним закладом. Процес оцінки вищої освіти у Фінляндії також набуває спрямованості щодо повної відповідальності навчальних закладів: й органи державного управління відіграють уже допоміжну роль. В Іспанії успішно використовують системи оцінювання діяльності закладу, спираючись на самооцінювання при управлінні на рівні закладу.

Найбільш розвинена система самооцінювання вищих навчальних закладів у США. Вища освіта контролюється не державними установами, а навчальними закладами самостійно, і контроль за діяльністю навчальним закладом здійснює Опікунська рада. Система оцінювання вищого навчального закладу відбувається через акредитацію навчального закладу по регіонах певними організаціями, які визначають чіт-

кі стандарти та вимоги до самооцінки та зовнішнього оцінювання. Також це може відбуватися через акредитацію освітніх програм, які діють у навчальному закладі, які проводяться професійною спільнотою. Також має місце оцінювання освітніх програм, що проводиться навчальним закладом самостійно, що направлена на покращення його функціонування та визначення пріоритетів. Експерт з проведення самооцінювання у навчальних закладах Г. Р. Келс стверджує, що «системи оцінки, організовані самими університетами – це найбільш прогресивні форми саморегуляції, а тому, в цілому, – найбільш надійної і зрілої системою саморегуляції вищої освіти є система, прийнята в Америці» [2, 14].

Також важливу у процесі акредитації програм і спеціальностей вищих навчальних закладів відіграють професійні громадські асоціації та приймають активну участь у цьому процесі, сприяє підвищенню якісного рівня діяльності навчальних закладів. Таким чином відбуваються своєчасні зміни, відповідно до запитів ринку.

У європейських країнах виділяють основні види контролю якості освіти, що належать до компетентності державних органів – це ліцензування, атестація та акредитація. Ліцензування й акредитація проводяться відповідними державними органами за визначеними критеріями, атестацію зазвичай провадять галузеві експерти, і метою можуть бути як процеси, так і результати, зазвичай вимоги більш спрощені. Процес ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів Естонії здійснюється Радою з оцінки якості у вищій освіті. До її складу входять експерти та представники професійних асоціацій. Нові вищі навчальні заклади повинні відповідати певним стандартним вимогам – як то площа приміщень, кількісний та якісний склад викладачів, відповідність навчальних програм. Відповідно до « Закону про університети» Рада з оцінки якості проводить акредитацію вищих навчальних закладів, що включає в себе оцінку якості навчальних програм, кваліфікацію викладачів, рівень знань студентів, ефективності навчального процесу, і на підставі цих показників формується оцінка діяльності навчального закладу в цілому. Державна акредитація у Чехії покладена на Агентство з акредитації та Інспекцію шкіл, за власною ініціативою вищі навчальні заклади можуть пройти оцінювання також і незалежними експертами. Процес акредитації вищих навчальних закладів у Латвії проводиться Міністерством освіти і

науки раз на шість років відповідно до нормативів, які визначені Кабінетом міністрів. Результати процесу акредитації закладу мають бути затверджені Радою з вищої освіти: а після цього – Міністерством освіти і науки. Списки акредитованих вищих навчальних закладів та програм є у публічному доступі та друкуються у засобах масової інформації. У Словенії асоціація вищих навчальних закладів створює Комітет з оцінки якості вищої освіти, яка й відповідає за весь процес акредитації. У Польщі Рада з вищої освіти виділяє три етапи: акредитований статус, базовий рівень якості і вищий рівень якості. У Хорватії Міністерством науки і техніки створена експертна комісія, яка контролює процес визначення рівня якості надання освітніх послуг [6, 5].

У США процедуру акредитації вищих навчальних закладів здійснюють регіональні Асоціації університетів і коледжів, а саме Комісії з вищої освіти, які безпосередньо організують та контролюють проходження цього процесу. Діяльність Комісії з вищої освіти регулюється нормативними документами, згідно яких відбувається підготовка до акредитації – «Загальна схема для оцінки результатів», «Параметри успішності у вищій освіті і стандарти акредитації». Проте ці документи не є догмою, Комісія з вищої освіти надають кожному навчальному закладу право визначати оптимальну стратегію і способи її проведення. Оцінювання відповідно стандартів акредитації проводиться щодо якості навчальних програм, ефективність діяльності навчального закладу, інституціональна, фінансова звітність. У «Параметрах і стандартах акредитації» зазначено, що «отримані результати мають надавати користь для подальшої діяльності закладу та позитивних змін» [2, 10].

Важливим є розроблений механізм схема покращення якості викладання, який представлений Асоціацією університетів «викладання – навчання – оцінка – покращення – викладання». Разом з тим, Комісія з вищої школи не виступає за стандартизацію результатів оцінювання.

Також надзвичайно важливим є оцінювання діяльності закладу, інституційна ефективність. Тому процес акредитації розглядається як досягнення результатів діяльності закладу, а оцінювання – визначення дійсного стану, та визначення проблемних ситуацій. Оцінювання інституційної ефективності передбачає обов'язкове формулювання місії, мети і завдань навчального закладу, які мають бути розділені на

короткострокові та довгострокові плани. Важливим аспектом також є процес самооцінювання закладу, щодо відповідності планів навчальних програм, бюджетних програм й функціональних зобов'язань, а підзвітність громадськості дозволяє реально порівнювати діяльність та стан різних університетів [6, 4].

Ефективність оцінювання залежить не тільки від стратегії і програми, а найголовніше це методологія проведення цієї роботи, адже кількісні та якісні методи не завжди є показовими для визначення певних процесів. Саме довгострокові багатовимірні дослідження дають якісні показники щодо ефективності діяльності, ніж разові дослідження.

Основна суть американського підходу щодо оцінювання та акредитації вищих навчальних закладів полягає у відсутності єдиних стандартів при оцінюванні, можуть поєднувати різні методики, чи виробити власну програму оцінювання, проте обов'язковою є участь викладачів та адміністративна підтримка. Саме тому особливого значення надається включенню викладачів до процесу оцінювання. Процес оцінювання відбувається на паритетних засадах між адміністрацією і викладачами. У вищих навчальних закладах є спеціальні відділи щодо проведення самооцінювання, що визначають напрям оцінювання та координують загальну діяльність. Проте кожен заклад має визначити власний підхід для забезпечення здійснення якісного процесу оцінювання. До складу комісії включають викладачів навчального закладу та представників адміністрації.

Основне завдання, яке виконує оцінювання у вищих навчальних закладах США – виявлення недоліків щодо діяльності закладу та шляхи їх подолання, тобто це направленість на самовдосконалення. Комітет з вищої школи Асоціації університетів регіону Середніх Штатів (США) визначає основні принципи оцінювання. Оцінювання має бути багаторівневим і основним показником є рівень розвитку студентів. Використовують методи оцінки, що забезпечують індикатори якості освітніх програм: оцінка студентами змісту навчальних програм та якості викладання; задоволеність студентами якістю освітніх програм; ступінь їх особистого розвитку; участь студента в освітніх програмах; оцінювання викладачами один одного; оцінка досягнень та діяльність випускників.

Також програми щодо оцінювання повинні включати дослідження і аналіз результатів оці-

нювання, які потрібно інтерпретувати, проаналізувати та провести порівняння з попередніми періодами. Програми щодо оцінювання мають бути реалістичні, відповідати його можливостям та ресурсам. При проведенні процесу оцінювання потрібно використовувати усі дані досліджень, постійно розширюючи збір інформації. І найголовніше, результати оцінювання повинні надати інформацію, яка в інших випадках недоступна, але необхідна для прийняття рішень. та поширення результатів; координація заходів з оцінки. У процесі оцінювання головну роль грає оцінка основних освітніх секторів: загальна освіта (загальноосвітня програма); спеціалізація; базова освіта (для вступників до університету студентів); особистий і суспільний розвиток студента; фундаментальну наукову і професійну освіту. За загальноосвітніми програмами оцінюють компетентність у чотирьох основних сферах – когнітивні здібності; фундаментальні знання; користування інформацією; усвідомлення соціокультурних цінностей. При цьому використовують: стандартизовані тести; місцеві загальні тести; спеціальні тести; самоконтроль студентів; оцінка «портфоліо»; «збірний курс». Використання стандартизованих тестів на різних етапах навчання дозволяє здійснити порівняльний аналіз загальноосвітнього рівня студента. Галузеві тести призначені для більш вузьких аспектів, не є стандартизовані. Тести із спеціалізації призначені для виявлення рівня студента з профільної дисципліни. Тестові завдання з самоконтролю потрібні для проведення порівняння з об'єктивними показниками. «Портфоліо» – це результати роботи окремого студента за час навчання, включає в себе курсові роботи, лабораторні звіти, наукові статті. Тести «збірного курсу» – це інтегрована оцінка набутих знань та умінь, зазвичай проводиться старшому курсі у вигляді міждисциплінарного семінару, де є можливість продемонструвати знання та навички. Використовуючи такі інструментарії відбувається збір даних для визначення індикаторів, що потрібні при підготовці до акредитації із забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах США. Перелік індикаторів-показників визначаються органом акредитації та діляться на три великі групи:

- показники умов здійснення освітньої діяльності, що включають в себе концепцію навчального закладу, кадри, освітні ресурси та фінансові можливості;

- показники процесу щодо управління навчальним закладом, змісту освітніх програм, соціальної інфраструктури, механізмів гарантії якості освіти;
- показники результату щодо якості підготовки студентів, ефективність науково-дослідної та науково-методичної діяльності.

Отже, при аналізі міжнародного досвіду щодо забезпечення якості вищої освіти основними критеріями мають бути участь органів державного управління у процесі оцінювання, визначення мети при проведенні оцінювання, визначення критеріїв, способи прийняття рішень, організація процесу.

Визначено, що існують різні підходи щодо проведення оцінювання діяльності вищих навчальних закладів – це система, що має за основу самоорганізацію та самооцінювання, та система, де контроль щодо процедур діяльності вищого навчального закладу повністю належать державі.

А саме системи оцінки якості вищої освіти у вищих навчальних закладах Великої Британії та США мають спільне щодо самостійного оцінювання, внутрішнє оцінювання є надзвичайно важливим, на відміну від інших європейських країн.

Також спостерігається тенденція до змішаної моделі, яка включає в себе елементи різних моделей – контролю з боку держави та процесу самоконтролю.

Аналізуючи міжнародний досвід забезпечення якості вищої освіти, для України буде позитивним запровадження змішаної моделі, де оптимально будуть поєднуватися як контроль з боку держави (проведення ліцензування), так і процес самоконтролю вищим навчальним закладом.

Надзвичайно важливим є залучення професійних асоціацій як експертів при проведенні оцінювання якості у вищих навчальних закладах. Це дасть змогу оперативно реагувати на зміни ринку праці, додаючи або виключаючи певні результати навчання до освітніх програм відповідно до вимог часу, адже саме професійні асоціації найкраще знають потреби та вимоги професійного середовища.

Список використаних джерел

1. Калашнікова С.А. Забезпечення якості вищої освіти: модель Фінляндії // Вища освіта України. – No 1, додаток 2. – 2012. – Тематичний випуск «Наука і вища освіта». – С. 76-90.
2. Келсі Г.Р. Процес самооцінки. Керівництво по самооцінці для вищої освіти / Г.Р.Келсі // М., 1999. С. 22

3. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Якість викладання, досліджень, публікацій – ключовий фактор у досягненні вищими навчальними закладами світового класу та критерій оцінювання діяльності науково-педагогічних кадрів вищої школи / Луговий Володимир Іларіонович, Слюсаренко Олена Миколаївна, Таланова Жаннета Василівна // Проблеми освіти : наук. зб. / МОНмолодьспорту України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К., 2012. – Вип. 70, ч. 1. – С. 3-10.
4. Стандарти и рекомендации для гарантии качества в Европейском пространстве высшего образования (ESG) http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Russian_by%20NCPA.pdf
5. Aas G.H., Askling B., Dittrich K., Froestad W. Assessing educational quality: Knowledge production and the role of experts /G.H.Aas, B.Askling, K.Dittrich, W.Froestad, P.Haug, K.H.Lycke, S. Moitus, R.Pyykke, A.K.Sursker//.- European Association for Quality Assurance in Higher Education. Helsinki, 2009.
6. Braaten K. Guide to good practices for training experts / K. Braaten, S. Zwiessler// – European Consortium for Accreditation in higher education, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://ecaconsortium.net/admin/files/assets/subsites/1/documenten/1314018499_eca-publication-guide-to-good-practices-for-training-of-experts.pdf.
7. QS World University Rankings 2011/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2011>

References

1. Kalashnikova S.A. (2012). Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: model Finliandii [Quality higher education model in Finland] // Vyshcha osvita Ukrainy. – No 1, dodatok 2, Tematychnyi vypusk «Nauka i vyshcha osvita», 76-90 [in Ukrainian]
2. Kelsi G.R. (1999). Proces samoocinky'. Kerivny'cztvo po samoocinci dlya vy'shhoyi osvity' [The process of self-evaluation. Guide for self-evaluation of higher education] М., 22 [in Ukrainian]
3. Luhoviy V. I., Sliusarenko O. M., Talanova Zh. V. (2012). Yakist vykladannia, doslidzhen, publikatsii – kliuchoviy faktor u dosiahnenni vyshchymy navchalnymy zakladamy svitovoho klasu ta kryterii otsiniuvannia diialnosti naukovo- pedahohichnykh kadrov vyshchoi shkoly [The quality of teaching, research, publications – a key factor in achieving higher education institutions and world-class scientific criterion for evaluation of the teaching staff of high school]. Problemy osvity : nauk. zb. / MONmolodsporu Ukrainy, In-t innovats. tekhnologii i zmistu osvity. – K., Vyp. 70, ch.1, 3-10 [in Ukrainian]
4. Standarty y' rekomendacy'y' dlya garantyy' kachestva v Evropejskom prostranstve vysshhego obrazovany'ya (ESG) [Standarty and recommendations for Warranty Quality in Evropejskom prostranstva vysshhego education (ESG)] http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Russian_by%20NCPA.pdf [in Russian]
5. Aas G.H., Askling B., Dittrich K., Froestad W. (2009) Assessing educational quality: Knowledge production and the role of experts //.- European Association for Quality Assurance in Higher Education. Helsinki,
6. Braaten K. Guide to good practices for training experts (2011) – European Consortium for Accreditation in higher education Retrieved from : http://ecaconsortium.net/admin/files/assets/subsites/1/documenten/1314018499_eca-publication-guide-to-good-practices-for-training-of-experts.pdf.
7. QS World University Rankings 2011/12 (2011) Retrieved from : <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/>

Воробьева О. П.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ОЦЕНИВАНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В рамках данной статьи рассмотрены и проанализированы международный опыт проведения оценки деятельности высших учебных заведений. Выявлены различные подходы относительно проведения оценки деятельности высших учебных заведений – модель, где контрольные функции полностью принадлежат государству, модель самоконтроля учебного заведения, и смешанная модель, которая включает в себя элементы обеих моделей. Даются рекомендации по совершенствованию украинской системы обеспечения качества образования.

Ключевые слова: высшее образование, качество образования, обеспечение качества образования, оценивания качества образования, государственная аккредитация, аккредитационные процедуры, самооценки, аккредитация.

Vorobyova O.

COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ASSESSING THE QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION

This article reviewed and analyzed international experience in evaluation of higher education. Quality higher education has gained importance for maintaining a high intellectual potential of the country and its economic development.

In the analysis of international experience in quality assurance main criteria should be part of government in the evaluation of goal during the evaluation, defining the criteria, methods of decision-making process of the organization.

It was determined that there are different approaches to the evaluation of higher education – a system that is the basis for self-organization and self-assessment, and a system where control over the procedures of the higher education institution wholly owned by the state.

Specifically quality evaluation system of higher education in universities of Great Britain and the United States have a joint on self evaluation, internal evaluation is extremely important, unlike other European countries.

Also, there is a tendency to a mixed model that includes elements of different models – state control and self-control processes.

Analyzing the international experience of quality assurance for Ukraine will be a positive introduction of a mixed model, which will be combined optimally as control of the state (of licensing), and the process of self-control institution of higher education.

It is very important to attract professional association as experts during the evaluation of quality in higher education. This will allow you to respond quickly to changes in the labor market, adding or excluding certain learning outcomes in educational programs in accordance with the requirements of the time, because professional associations best know the needs and requirements of the professional environment.

Key words: higher education, quality of education, quality assurance, evaluation, quality assurance, state accreditation, accreditation procedures, self-assessment, accreditation.

Стаття надійшла до редколегії 10.04.2017